

Razstave

Šolska praznovanja skozi čas, Pokrajinski arhiv v Novi Gorici, Nova Gorica 1994, katalog, 68 strani

V Pokrajinskem arhivu v Novi Gorici je bila maja 1994 postavljena razstava o šolskih praznovanjih v preteklosti. Avtorica Vlasta Tulj je vsebinsko razdelila na tri oziroma štiri poglavja. Preko zapisanih dokumentov, fotografij, risb in s pomočjo literature je prikazala najznačilnejša šolska praznovanja na območju današnjih občin Ajdovščina, Nova Gorica in Tolmin od srede preteklega stoletja dalje.

Razstavljeni dokumenti iz avstro-ogrškega obdobja so nam skušali povedati, da so v tem obdobju v šolah praznovali cerkvene praznike, slovesnosti pa so se bile tudi v čast cesarju, cesarski hiši in monarhiji, ob začetku in koncu šolskega leta in ob odprtju novih šolskih prostorov, pa še ob obiskih raznih pomembnih osebnosti na šoli ali v kraju.

Dokumenti iz italijanskega obdobja so prikazovali, kako je oblast s šolskim koledarjem določila nekatere nove in drugače pripravljene šolske slovesnosti. Še vedno so imeli pomembno mesto cerkveni prazniki, slavili so rojstni dan kralja in kraljice, pomembna pa so bila tudi narodna slavlja ali civilne slovesnosti (npr. dan združitve Italije), med katerimi je mnoge uvedla nova fašistična oblast (npr. dan pohoda na Rim, dan Ballile,...).

Poseben prostor je bil na razstavi namenjen tudi obdobju od kapitulacije Italije l. 1943 do podpisa mirovne pogodbe l. 1947, ki pa je bilo predstavljeno le z nekaj dokumenti o praznovanjih v partizanskih šolah, v šolah, priznanih od okupatorja in v šolah pod zavezniško vojaško upravo.

Največji del razstave je prikazoval praznovanja v jugoslovanskem obdobju. Za ta čas je ohranjeno največ gradiva in je tudi najbolj raznoliko glede na izvor in vrsti. Razstavljeni dokumenti so opozarjali na poglobljena težišča šolskih praznovanj: dogodki iz 2. svetovne vojne in revolucije, priključitev Primorske k Jugoslaviji ter dosežki povojne oblasti na družbenopolitičnem področju, le v prvih povojnih letih tudi cerkveni prazniki.

Razstava nam je pokazala, da so se šolski prazniki in slovesnosti skozi čas predvsem z menjavo oblasti spreminjali. Vsakokratna oblast je šolski mladini z njimi na nek način popestrila šolski vsakdan in jim dvigala domovinsko zavest pa tudi izkoriščala šolarje za izkazovanje svoje moči in pomembnosti.

Ob razstavi je bil izdan 68 strani obsegajoč katalog, katerega osrednji del je študija, ki za vsako obdobje dokaj podrobno obravnava praznike in pouka proste dneve ter potek posameznih praznovanj. Knjižica vsebuje še nekatere objavljene dokumente in seznam razstavljenega gradiva.

Aleksandra Pavšič-Milost

Zanimiva in dobro obiskana razstava Sto let dolenske železnice

Lanskega septembra so po dolenski progi ponovno zasopihali stari hlaponi in za nekaj ur je ponovno zaživela slavna železničarska preteklost na vseh večjih dolenskih kolodvorih.

Slovenske železnice so počastile stoletnico dograditve dolenske proge z vožnjami muzejskih vlakov in proslavami ter tako obudile zgodovinski spomin na veliki dogodek, ki je na Dolenjsko prinesel toliko sprememb in krepko pripomogel njenemu razvoju. Zgodovinski arhiv Ljubljana - Enota za Dolenjsko in Belo krajino v Novem mestu pa je v počastitev častitljive obletnice v prostorih Dolenjskega muzeja pripravil zanimivo, dobro obiskano in odmevno razstavo.

Avtorica razstave Zorka Skrabl je ob pomoči sodelavcev, arhivistov Mete Matijevič in Marka Polenška, iz arhivskih fondov izbrala sto zanimivih in zgovornih dokumentov, njihovo predstavitev pa popestrila še z muzejskimi predmeti iz slovenskega železničarskega muzeja ter s povečavami starih fotografij in razglednic iz fondov Dolenjskega muzeja in Knjižnice Mirana Jareca. Trajen dokument o sami razstavi je publikacija Sto let dolenske proge, ki jo je ob tej priložnosti izdal novomeški arhiv, v njej pa sta natisnjena kratek zgodovinski oris razvoja dolenske železnice izpod peresa Karla Rustje in katalog vseh razstavljenih arhivskih dokumentov.

Bogato arhivsko gradivo na razstavi (povejmo, da je marsikoga presenetilo, kaj vse novomeški arhiv hrani in ohranja kljub večletni hudi prostorski stiski!) pripoveduje, kako se je želja Dolenjcev, da bi se povezali s svetom tudi prek "železne ceste", počasi in z muko uresničevala, kako so najprej izpadli iz državnega načrta bodočih prog, kako je gospodarska kriza zavrla kasneje že sprejeto gradnjo in potem, kako je gradnja le stekla. Ob tem teče zgodba o ustanovitvi delniške družbe Dolenjske železnice, o velikem slavlju ob dograditvi, o vsakdanjem življenju na železnici pa o vojnem pustošenju. O vsem tem zgovorno pričajo razstavljeni in skrbno izbrani dokumenti, med katerimi so najstarejši: pismo novomeškega županskega odbora, ki je leta 1872 zaprosil poslanca Karla Rudeža, naj se v deželnem zboru zavzame za čimprejšnjo gradnjo dolenske železnice, topografska karta iz leta 1885, kjer sta vrisani obe varianti načrtovane proge, razni zapisniki in dopisi, razlastitvena sodba, delnice in statut delniške družbe Dolenjske železnice, vzdolžni profil proge, prošnja mestnih stražnikov za dodatno oborožitev v času gradnje in drugi zanimivi arhivski drobci, ki vsak po svoje pričajo o minulih časih in življenju. Sami otvoritvi proge je namenjen drugi od sedmih tematskih sklopov razstave. Med drugim lahko vidimo, kakšen je bil jedilnik slovesnega kosila, svreda le za povabljenega gospoda, in vabilo na slovnostno vožnjo.